

GLOSÝ

VZŤAH REFORMY PRÁVNEHO PORIADKU A VÝUČBY PRÁVA

(Konferencia katedier obchodného práva – 9. a 10. 6. 2016 v Prahe)

Jozef Suchoža*

Abstrakt: V prezentovanej štúdií sa autor zamýšľa nad vzťahom reformy právneho poriadku a reformy pedagogického procesu. V tejto súvislosti si všíma aj niektoré historické okolnosti a špecifiká skúmaného vzťahu. Napokon prezentuje viaceré návrhy de lege ferenda.

Kľúčové slová: korporáčné právo, reforma právneho poriadku, reforma výučby práva, hypertrofia práva, tvorba práva, obchodné právo, hospodárske právo

ÚVOD

Ústredným bodom nasledujúcich úvah je poznávanie determinujúcich faktorov, ovplyvňujúcich obsah a metodiku výučby obchodného práva a nadväzných právnych odvetví, napríklad v našich podmienkach aj práva hospodárskeho. Je nesporné, že tento problém obsahuje v sebe viaceré aspekty, napríklad rozvrstvenie obchodného práva vytváraním relatívne autonómnych korpusov, konkrétne napríklad korporáčného práva etc.

Stručne povedané: Na prvom mieste ide o samotné vymedzenie predmetu (objektu), ktorý má byť traktovaný „servírovaný“ študentom vo výučbe. Už na prvý pohľad je jasné, že to môže vyvolávať viaceré úskalia. Vyplýva to z toho, že určenie (vymedzenie) charakteristiky (relevantných atribútov, znakov, vlastností etc.) z pedagogického hľadiska interesantného objektu naráža na skutočnosť, že sám takýto predmet (objekt) je viac alebo menej historicky premenlivou kategóriou. Miera (podiel) flexibilných a stabilnejších prvkov, nachádzajúcich sa v záujmovej sfére pedagogického procesu je podmienená stavom legislatívy (dobovými kodifikačnými, prípadne rekodifikačnými procesmi).

Po druhé je to vlastná úroveň (vyspelosť) vrátane tradícií pedagogického pôsobenia (pedagogického „majstrovstva“) a skúseností príslušných katedier, predovšetkým konkrétnych učiteľov pri výučbe tých-ktorých predmetov (disciplín). Ide aj o selekciu a adekváttnu štrukturalizáciu (hierarchizáciu) poznatkov, ktoré majú byť študentom ponúkané. V tejto súvislosti napríklad J. Hurdík požaduje: „*Ve věku informatiky a hypertextů je namístě definitivně opustit jako hlavní cíl výuky poskytování maximální sumy informací a zaměřit se na metodiku výběru informací jejich systémového uspořádání a využití pro řešení profesních zadání*“.¹ Takéto smerovanie pedagogického procesu je odôvodnené

* Prof. JUDr. Jozef Suchoža, DrSc., Právnická fakulta UPJŠ v Košiciach. E-mail: jozef.suchoza@upjs.sk.

¹ HURDÍK, J. Věda a výuka občanského práva v kontextu současných společenských změn. *Právní obzor*. 2004, roč. 87, č. 1, s. 3 an.

predovšetkým v tých predmetoch, v ktorých dochádza dalo by sa povedať k akejsi explózií právne normatívnych aktov a k súbehu národných úprav a európskej normotvorby (európskeho únieového práva), napríklad v korporáčnom práve.

Uvedenou problematikou som sa čiastočne zaoberal (pravda len rámcovo) vo svojej stati *Úvahy o práve a jeho výučbe*.²

1. NIEKTORE HISTORICKÉ REMINISCENCIE

Výučba práva bola u nás stredobodom pozornosti a širšieho záujmu vedeckých a pedagogických pracovníkov už v minulosti.³ O týchto otázkach som sa pred niekoľkými rokmi stručne (okrajovo) zmieňoval na vedeckej konferencii Katedry občianskeho práva Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.⁴

Problematikou reformy právnických štúdií v prvej Československej republike sa meritórne zaoberal popredný československý romanista O. Sommer.⁵ Navonok to bola špecifická téma s presahom na širšie súvislosti pedagogickej reformy.

Ťažiskom jeho návrhov bola predovšetkým nová reštrukturalizácia a kombinácia predmetov v rámci rigorózneho konania, čo len potvrdzovalo integritu (jednoodborovosť) univerzitného štúdia práv. Treba dodať, že za prvej Československej republiky sa u nás v podstate realizoval (vlastne doznieval) klasický model výučby a univerzitného vzdelávania v oblasti práva, pochádzajúci z obdobia Rakúsko-Uhorskej monarchie, pričom bolo len samozrejmé, že dominantnou zložkou týchto procesov, predovšetkým ich obsahovej náplne boli nové ústavné pomery, a s tým späté aplikačné a interpretačné problémy, vyplývajúce z historických revolučných zmien po prvej svetovej vojne.⁶

² SUCHOŽA, J. *Úvahy o práve a jeho výučbe*. In: *Acta Iuridica Cassoviensia* 26. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2009, s. 154 an.

³ Porovnaj napríklad správu J. Karpata o vedeckej konferencii. KARPAT, J. *Právnická vzdelanosť na Slovensku v uplynulom polstoročí*. *Slovenská archivistika*. 1972, č. 1, s. 413 a 414.

Už skôr uvedenú problematiku skúmal V. Bušek. Pozri napríklad jeho stať BUŠEK, V. *Reforma právnických štúdií*. *Právny obzor*. 1935, č. 17, roč. XVIII, s. 373–380. V tejto súvislosti V. Bušek uvádza: „*Reforma studia vyžaduje také, aby profesori byli dostatečnými pedagogy, k čemuž již při habilitacích by bylo přihlížeti a nikoli jen znalci a vědci.*“ (s. 377).

Pozri ďalej HORA, V. *Stav našeho soudnictví*. *Právník*. 1927, roč. LXVI, sešit XXII, s. 697. V uvedenej stati sa autor zamýšľa nad vtedajším zarážajúcim stavom v justícii. Píše: „*Mladí právníci, aspoň ti nejlepší, jdou z university do života s idealismem a s jistým nadšením. Přinášejí si znalosti zákonů, jsou proniknuti přesvědčením o jejich významu, o veliké důležitosti soudnictví a o vznešenosti úřadu soudcovského. Přijdou k soudům, poznají nevážnost k těmto zákonům, najdou soudce zatrpklé, konající svůj úřad bez lásky, bez radosti, soudce vědomě porušující zákon, poznají, že justiční správě nezáleží na jakosti práce, ale hlavně na rychlosti její, vidí všude horečné tempo, při němž se nikdo neohlíží po nich... O jejich právníckou výchovu praktickou, o jejich přípravu k soudcovskému úřadu se nikdo nestará.*“ (s. 700).

⁴ SUCHOŽA, J. *Úvahy o výučbe obchodného práva a hospodárskeho práva*. In: *Pôsobenie práva v 21. storočí. Súkromné právo v súčasnosti a perspektíve: zborník vedeckých prác*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013, s. 164–169.

⁵ SOMMER, O. *K reformě právnických studií*. *Redakčná časť Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave – Právny obzor*. 1937, roč. XX, s. 210 an.

⁶ Porovnaj tiež RÁTH, A. *Unifikácia (záznam z prednášky v Právnickej Jednote dňa 22. 01. 1920)*. *Právník*. 1920, roč. LIX, s. 153 an. V tejto súvislosti okrem iného autor uviedol: „*Právnický dualismus náš skutečný život nesnese. Každý deň stavia viac a viac lidí před problémy, právnické rébusy, které sa při dnešním stave nedají riešiť... Povstává množství vztáhův, zájmův (interessův), které požadují právní reguláciu, zákonnú záštitu, ale už při prvom kroku narážaš na otázku: pod aké právo a aký súd si príslušný?*“.

Sommer presadzoval novú kombináciu predmetov v rámci rigoróznejskej skúšky, a to:

- rímske právo s právom civilným (občianskym alebo obchodným);
- právo kanonické s právom správnym, trestným alebo s civilným procesom;
- dejiny práva (československého, stredoeurópskeho alebo slovenského) s právom civilným, ústavným alebo správnym;
- právna filozofia s právom ústavným alebo civilným, a podľa voľby s niektorým predmetom historickoprávnym;
- civilné právo s právom rímskym;
- civilný proces s právom rímskym alebo kanonickým;
- trestné právo s dejinami práva alebo s právom kanonickým;
- ústavné, správne a medzinárodné právo s dejinami práva alebo s právom kanonickým;
- národné hospodárstvo s právom správnym;
- finančná veda s právom finančným a naopak.

Sommer, polemizujúc (s hlbokou znalosťou diskutovanej problematiky a na vynikajúcej akademickej úrovni) s väčšinovými odlišnými názormi pražskej právnickej fakulty ohľadne doktorátu práv, záväznosti praktických cvičení a postupu štúdia a skúšok, ktoré fakulta prezentovala na stránkach časopisu *Právnik* (1937, roč. 76, s. 77 a nasl.) zhrnul v rámci akademickej polemiky svoje predstavy k nastoleným problémom v osobitnom článku (uvedenom v poznámke č. 5). Pred tým ich predniesol na zasadnutí profesorského zboru Právnickej fakulty Karlovej Univerzity dňa 3. decembra 1936. Sommer mimoriadnu váhu kládol na zavedenie prednášky o ústavnom práve, a to už do druhého semestra s poukazaním, že „*bylo by tak možno přiblížiti se ideálu, aby každý právník byl zcela prostoupen znalostí ústavy svého státu*“ (s. 213).

Ako vyplýva z rozsiahlych polemík a diskusií ohľadne reformy právnického štúdia v prvej Československej republike, vtedajšie vedecké kapacity sa zamýšľali nielen nad problémom a významom štúdia historickoprávneho základu, vrátane práva rímskeho a kanonického, berúc pritom do úvahy v tom čase (nielen) nesporný vplyv práva pandektného a všeobecného súkromného práva nemeckého, ale aj *úlohy a miesta ekonomických právnych disciplín* (napríklad finančného práva a finančnej vedy v kontexte s hospodárskou vedou) pri profilovaní absolventa práv. Ako na to poukázal Sommer v uvedenom období pretrvávali ešte tradície známej tzv. Thunovskej reformy právnických štúdií z roku 1855. V uvedenom období, t. j. od študijného roku 1921/1922 do 1932/1933 sa napríklad na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave prejavuje pokles zapísaných poslucháčov a kandidátov na vykonanie štátnych skúšok, čo viedlo vtedajší profesorský zbor k skúmaniu príčin takého poklesu. I. Karvaš (v článku *Problém právnického dorastu* publikovanom v časopise *Politika*, roč. VI, č. 23 a 24) pokles poslucháčov práv považoval za prechodný jav, hoci viaceré osobnosti boli toho názoru, že ide o „krízu“ právnického štúdia. Bušek v tejto súvislosti uvedený stav vysvetľuje v osobitnom článku.⁷

Chcem dodať, že prof. Augustín Ráth pôvodom z Ružomberka (1872–1942) bol prvým dekanom Právnickej fakulty Komenského Univerzity v Bratislave v rokoch 1920–1921, taktiež v rokoch 1923–1924 a 1927–1928 a druhým rektorom Komenského Univerzity v Bratislave (1921). Vo svojej vedecko-publikačnej činnosti uplatňoval sociologickú metódu výskumu, tiež komparatistický a historickoprávny prístup. Hlásil sa k odkazu prof. Karola Kadleca, Baltazara Bogišića a Hermenegilda Jirečka. Porovnaj Ráthovu štúdiu RATH, A. Prof. dr. Karol Kadlec. *Slovenské pohľady*. 1905, č. 25, s. 614 an.

V súčasnom období sa opäť vynára staronový problém: aké boli v minulosti a napokon aj dnes sú motivačné faktory (pohnútky), podmieňujúce záujem študujúcej mládeže o nadobudnutie vysokoškolského právnického vzdelania? S tým súvisia aj ďalšie otázky, t. j. akú úlohu v pedagogickom procese zohráva učiteľ? Aký má byť jeho vzťah k študentom? Aké sú perspektívy uplatnenia excelentných študentov v praxi? V konečnom dôsledku je to problém vyváženosti učebných osnov vrátane adekvátneho radenia učebných predmetov a stanovenia skúšok, vrátane štátnych a rigorózných.

Naraz je tu veľa otázok a problémov. Sú tu však aj ďalšie otázky, ktoré už dávnejšie skúmali viacerí profesori na našich právnických fakultách.

2. AKTUÁLNE PROBLÉMY VÝUČBY OBCHODNÉHO PRÁVA A PRÁVA HOSPODÁRSKEHO NA KOŠICKÝCH PRÁVACH

Kvantitatívny nárast legislatívy po roku 1989 spôsobil viaceré problémy aj pokiaľ ide o výučbu práva na univerzitách.

Došlo k rozšíreniu počtu právnických fakúlt a tým aj katedier, špecializujúcich sa na výučbu skúmaných a porovnávaných učebných predmetov (pedagogických disciplín).

Vysokoškolský vzdelávací systém akceptoval model bakalárskeho, magisterského a doktorandského štúdia, pričom na právnických fakultách sa navyše uplatňuje v rámci rigorózneho konania možnosť priznávať klasické, v stredoeurópskom priestore všeobecne uznávané akademické tituly JUDr. (doktor práv).

Nové právne predpisy o vysokých školách, prijaté po roku 1990 zaviedli rozsiahlu decentralizáciu a autonómiu vysokých škôl, najmä pokiaľ ide o rozhodovanie o študijných programoch a vedecko-výskumnej orientácii.

Vzhľadom na rozširovanie počtu vysokých škôl, vrátane súkromných, a tým aj počtu študujúcich na právnických fakultách, vzniká u nás problém nedostatku univerzitných profesorov, vrátane garantov príslušných odborov. Ani inštitút akreditácií neodstránil existujúce problémy v úrovni jednotlivých vysokých škôl, fakúlt a katedier, pričom sa naďalej prehĺbuje ich diferenciacia, pokiaľ ide o kvalitu výučby (a vlastne celého výchovno-vzdelávacieho procesu) a spätosti výchovy, výučby a vedeckého výskumu. Spätosť a vzájomná podmienenosť uvedených zložiek pôsobenia vysokoškolských učiteľov je v ostatnom čase neraz spochybnovaná.

Netreba vari prízvuovať, čo je všeobecne známe a pedagogickou praxou preukázané, že nositeľom úspešnej výučby môže byť len ten učiteľ, ktorý sa aktívne podieľa na riešení vedeckých programov. V tejto súvislosti napríklad Holländer uvádza, že „*výuka je derivátom vedecké aktivity*“.⁸

⁷ BUŠEK, V. Právnické studium ve světle statistiky. In: *Redakčná časť Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave – Právny obzor*. 1937, s. 681 an. Bušek v tejto súvislosti vyslovil názor: „*Historikopravní státnice má funkci síta v němž odstoupením a propadnutím neschopní odpadají.*“ (s. 687).

Pokiaľ ide o miesto, význam a úlohu ekonomických právnych disciplín, vrátane teórie (vedy) národného hospodárstva vo výučbe práva, do láskavej pozornosti dávam podnetnú štúdiu Ilony Bažantovej. BAŽANTOVÁ, I. Dějiny výuky národního hospodářství jako právněhistorický směr a jeho tvůrce Albin Bráf. *Právněhistorické studie*. 2015, č. 45/1, s. 95 an.

⁸ Porovnaj HOLLÄNDER, P. Vysoké školy – akreditační reflexe. In: A. Gerloch (ed.). *Teoretické problémy práva na prahu 21. století*. Praha: Univerzita Karlova – Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 193 an.

V podmienkach košickej právnickej fakulty možno vyzdvihnúť skutočnosť, keď do pedagogického procesu boli zaradené nové (vari aj staronové) pedagogické disciplíny (učebné predmety), a to aj vďaka garancii viacerých univerzitných profesorov (docentov), napríklad prof. Husára, prof. Suchožu, doc. Csacha, doc. Hučkovej, JUDr. Čorbu, JUDr. Vykročovej a ďalších.

Týka sa to výučby hospodárskeho práva, práva zmluvného, korporáčného práva, medzinárodnej obchodnej arbitráže etc.

2.1 Výučba a výskum – vzájomné vzťahy

Integritu výučby a vedeckého výskumu na právnických fakultách proklamuje už dávnejšie napríklad J. Hurdík z Právnickej fakulty Masarykovej Univerzity v Brne.⁹ V tejto súvislosti sa napríklad Hurdík zamýšľa nad *vzťahom vedy a výučby občianskeho práva* (rovnako sa to môže vzťahovať aj na ďalšie súkromnoprávne disciplíny vrátane práva obchodného), pričom zdôrazňuje, že tento vzťah treba skúmať so zreteľom na viaceré roviny. Na prvom mieste je to objasnenie samého východiska výučby, t. j. „*o jakém občanském právu je namístě hovořit?*“. Hurdík tento problém chápe z aspektu:

- a) *de lege lata*,
- b) zmien občianskeho práva v kontexte s rekodifikáciou českého (aj slovenského!) súkromného práva ako celku, prípadne s európskymi unifikovanými úpravami,
- c) koncepcií, inštitútov a systému občianskeho práva v spojitosti s novými poznatkami z ekonómie, sociológie, filozofie, teoretických a aplikovaných prírodných a technických vied.

Chcem sa ešte vyjadriť k otázke *výučby platných zákonov* (právnych normatívnych textov). Tento problém sa týka *výučby pozitívnoprávnych disciplín*, konkrétne aj všeobecného práva obchodného, práva hospodárskeho, práva korporáčného etc.

Vzhľadom na časté zmeny zákonov, predovšetkým z oblasti ekonomických (hospodárskych a obchodných) vzťahov, žiaľ týka sa to aj zákonov kódexového typu, napríklad Obchodného zákonníka, v pedagogickom procese sa ponúka racionálnejší model výučby než je strohé štúdium dikcie samotného zákona (právnych normatívnych aktov), vrátane rozsiahlych súborov noriem. Ide o model výučby (pedagogicko-didaktickej prezentácie) relevantných *právnych inštitútov* príslušných odborov (disciplín) v ich selektívnom a hierarchickom usporiadaní, a to aj s prihliadnutím na historicko-právnu hodnotu a širšiu axiologickú dimenziu pertraktovaných inštitútov.

Pokiaľ ide o štúdium a metodológiu poznávania právnych textov, v právnickej literatúre (teoreticky orientovanej) boli uverejnené viaceré interesantné štúdie, napríklad V. Knappa, A. Gerlocha, P. Maršáleka, M. Večeřu, F. Nováka, Z. Kühna, F. Cvrčka a ďalších.¹⁰

⁹ HURDÍK, J. Věda a výuka občanského práva v kontextu současných společenských změn. *Právní obzor*. 2004, roč. 87, č. 1, s. 3 an.

¹⁰ GERLOCH, A. – MARŠÁLEK, P. (eds). *Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. CVRČEK, F. Kritické poznámky k výuce interpretace právních textů. In: A. Gerloch – P. Maršálek (eds). *Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 49 an.

Cvrček, skúmajúc problematiku *výučby interpretácie právnych textov*, rozlišuje dva prístupy, a to *vedecký* (deskripcia a pochopenie interpretačných postupov) a *pedagogicko-pragmatický* („*naučiť studenty nové znalosti a predevším dovednosti*“).¹¹

V tejto súvislosti prichodí zdôrazniť, že optimálnym riešením je kombinácia obidvoch uvedených prístupov, pričom v podmienkach univerzitného štúdia vyšší stupeň preferencie treba pripísať v prospech prvého prístupu.

ZÁVEREČNÉ POZNÁMKY

V súčasnom období vo viacerých krajinách stredoeurópskeho priestoru, vrátane Slovenska, Česka, Maďarska a Poľska prebiehajú v legislatíve z historického hľadiska významné procesy, označované ako reforma súkromného práva. V Českej republike boli pred niekoľkými rokmi prijaté nosné súkromnoprávne zákony, predovšetkým Nový Občiansky zákonník (*zákon č. 89/2012 Sb.*) a Zákon o obchodných korporáciách (*zákon č. 90/2012 Sb., o obchodných spoločnostiach a družstvech*).

Uvedené legislatívne pohyby najmä v Slovenskej republike dosahujú mimoriadnu akceleráciu, čím sa zvyšuje počet vykonaných novelizácií Obchodného zákonníka. V spojitosti so zvyšovaním počtu vydávaných predpisov to vedie až k hypertrofii právnych noriem (práva vôbec).¹² V Slovenskej republike, osobitne na košickej právnickej fakulte, sa obchodné a hospodárske právo vyučuje ako jeden učebný predmet, vychádzajúc z toho, že ich materiá je už z historického hľadiska vzájomne prepojená.

Doterajšie usporiadanie (radenie) učebných (pedagogických) disciplín (predmetov) nemá statickú podobu, vychádzajúc z úvah *de lege ferenda* (skôr *de codificatione ferenda*), treba odôvodnene uvažovať o novom usporiadaní vnútornej štruktúry vyučovaných disciplín (predmetov), najmä podrobnejšie a s očakávaným legislatívnym citom venovať zvýšenú pozornosť *korporačnému právu* a širším kontextom tvorby práva vôbec. Korporačné právo (právo obchodných korporácií) patrí v súčasnom globalizovanom svete k najdynamickejšim korpusom obchodného práva, zahŕňajúceho tak súkromnoprávne, ako aj verejnoprávne dimenzie.¹³

¹¹ CVRČEK, F. *Kritické poznámky k výuce interpretace právních textů*, s. 60.

¹² Porovnaj napríklad NOVOTNÝ, O. Hypertrofié práva, její aspekty a jak jí čelit. *Právník*. 2016, č. 7, s. 619 an. Porovnaj tiež CVRČEK, F. *Metamorfózy českého právního řádu z hlediska kvantitativního (fakta a spekulace)*. In: H. Jermanová – Z. Masopust (eds). *Metamorfózy práva ve střední Evropě*. Praha: Ústav státu a práva, 2008, s. 50 an.

¹³ ČERNÁ, S. – ŠTENGLŮVÁ, I. – PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 640.

The Relationship between the Legal Order Reform and Legal Education

Jozef Suchoža

Abstract: in the submitted study, the author contemplates the relationship between the legal order reform and the reform of the pedagogical process. In this regard, the author takes into account some historical circumstances and specifics particular to this topic. Finally, the author presents several *de lege ferenda* proposals.

Key words: corporate law, reform of the legal order, reform of legal education, hypertrophy of law, creation of laws, business law, economic law